

**ORGANIZAREA EXPOZIȚIEI „DE LA NORMALITATE LA OROARE.
ARTIȘTI PLASTICI EVREI DIN ORADEA ȘI
DRAMA HOLOCAUSTULUI. COLECȚIA SECȚIEI DE ARTĂ A
MUZEULUI ȚĂRII CRIȘURILOR DIN ORADEA”**

SZILÁGYI MARIA ILDIKÓ*, VASILE SARCA*

THE ORGANIZATION OF THE EXHIBITION “FROM NORMALITY TO HORROR. JEWISH
ARTISTS FROM ORADEA AND THE HOLOCAUST TRAUMA. THE COLLECTION OF THE
ART SECTION OF THE CRISU COUNTY MUSEUM FROM ORADEA”

The Crisu County Museum from Oradea together with the Savings Foundation from Trento and Rovereto (Fondazione Cassa di Risparmio di Trento e Rovereto) organized in Trento (Italy) between the 27th of January - 1st of March 2015, the exhibition *From normality to horror. Jewish artists from Oradea and the Holocaust trauma*, with the purpose of bringing to attention in the town of Trento the drama of the Holocaust. For the organisation of this exhibition a number of specialists from our institution have worked collectively. This article has the purpose of showing all the steps made by the specialists in order to prepare and organise the exhibition abroad.

Cuvinte cheie: organizare, expoziție, Holocaust, dosar cu acte, ambalare

Muzeul Țării Crișurilor din Oradea împreună cu Fundația Casei de Economii din Trento și Rovereto (Fondazione Cassa di Risparmio di Trento e Rovereto) au organizat la Trento (Italia) în perioada 27 ianuarie – 1 martie 2015, expoziția *De la normalitate la oroare. Artiști plastici evrei din Oradea și drama Holocaustului*, cu intenția de a aduce în atenția cetățenilor orașului Trento drama Holocaustului. La organizarea acestei expoziții și-a adus aportul un întreg colectiv de specialiști din cadrul instituției orădene: domnul dr. Aurel Chiriac, director general-manager, curatorul expoziției, iar din cadrul Secției de Artă: domnul Aurel Roșu, șeful secției, doamna dr. Ana Martin, cercetător științific, responsabilă cu colecția de grafică veche și artă românească interbelică, domnișoara dr. Agata Chifor, muzeograf, responsabilă cu colecția de pictură universală și artă românească interbelică, domnul Florian Heredea, restaurator pictură și doamna Szilágyi Maria Ildikó, conservator al Secției de Artă. Din cadrul Secției de Relații cu Publicul: domnișoara Mariana Mechiș și domnul Șerban Roșca, precum și domnul designer Lucian Mărcușiu, care și-a adus aportul la realizarea catalogului expoziției¹. Au mai contribuit: istoricul Florina Ciure, din cadrul Secției de Istorie, care a asigurat traducerea textelor în limba italiană. Imaginile imprimatului au fost realizate de către domnii fotografi Szabó Alexandru

---

*Muzeul Țării Crișurilor Oradea, ildikoszilagyi@yahoo.com; puiu_sarca@yahoo.com

¹ Aurel Chiriac (editor), *Tra normalità e orrore: Artisti plastici ebrei di Oradea e il drama dell'Olocausto. Collezione del Museo "Țării Crișurilor" di Oradea*, Editura Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 2015

și Ovidiu Pascu.

O primă etapă în pregătirea materialului expozițional a constituit-o selectarea celor mai reprezentative lucrări precum și evaluarea lor. Se impune aici menționarea faptului că instituția muzeală orădeană se află în momentul de față în stadiul mutării dintr-o clădire retrocedată într-una renovată și adaptată cerințelor unei muzeologii contemporane.

Prin urmare, majoritatea lucrărilor, au fost ambalate. A urmat operațiunea de despachetare din cutiile în care au fost așezate. Au fost selectate, apriori, mai multe lucrări, aproximativ 80 din care au fost alese în final 35 de picturi și 31 lucrări de grafică. Valoarea lucrărilor a însumat 200.000 Euro, conform tabelului de mai jos²:

Nr. crt.	Nr. inv.	Autorul lucrării	Titlul lucrării	Tehnica realizării	Dimensiuni în mm	Prețul în EURO
1	P.183	SÁNDOR ZIFFER	<i>Iarnă pe ulița minerilor</i>	Ulei/pânză	605x565	2.200
2	P.602	SÁNDOR ZIFFER	<i>Parcul Școlii de Pictură din Baia Mare</i>	Ulei/pânză	640x800	4.300
3	P.857	VICTOR BRAUNER	<i>Flacăra albastră</i>	Ulei/pânză	1010x1340	50.000
4	P.168	ERNŐ TIBOR	<i>Malul Mării Negre</i>	Ulei/carton	410x560	2000
5	P.171	ERNŐ TIBOR	<i>Peisaj din Oradea</i>	Ulei/carton	695x980	2000
6	P.172	ERNŐ TIBOR	<i>Pod peste Criș</i>	Ulei/carton	700x1005	2000
7	P.173	ERNŐ TIBOR	<i>Bucătărie țărănească</i>	Ulei/carton	795x1000	2000
8	P.175	ERNŐ TIBOR	<i>Peisaj din Oradea</i>	Ulei/carton	700x974	2000
9	P.294	M.H.MAXY	<i>Cu ursul</i>	Ulei/pânză	553x700	10000
10	P.295	M.H.MAXY	<i>Îmbrățișare</i>	Ulei/carton	500x660	10000
11	P.296	M.H.MAXY	<i>Pe gânduri</i>	Ulei/carton	720x480	10000
12	P.297	M.H.MAXY	<i>Portret de fetiță</i>	Ulei/pânză	550x453	10000

² Registrele de inventar de pictură și de grafică ale Secției de Artă a Muzeului Țării Crișurilor

13	P.298	M.H.MAXY	<i>Compoziție – Muncitori și țărani</i>	Ulei/pânză	657x820	10000
14	P.335	IOSIF R.	<i>Peisaj din Sacele</i>	Ulei/carton	673x880	1000
15	P.336	IOSIF R.	<i>Natură statică cu vioară</i>	Ulei/carton	620x800	1000
16	P.337	IOSIF R.	<i>Iarna</i>	Ulei/carton	500x697	1000
17	P.338	IOSIF R.	<i>Piața din Câmpu Lung</i>	Ulei/carton	495x640	1000
18	P.452	PAUL FUX	<i>Portretul constructorului de viori</i>	Tempera/ placaj	650x540	1000
19	P.522	DAVID JÁNDI	<i>Peisaj</i>	Pastel/hârtie	315x473	600
20	P.523	ERNŐ TIBOR	<i>Casă țărănească</i>	Ulei/pânză (pânza lipită pe carton)	455x625	1500
21	P.561	NICOLAE FLEISCHER	<i>Varietă (Europa)</i>	Acuarelă/ hârtie	205x180	400
22	P.567	MARCEL IANCU	<i>Peisaj marin</i>	Ulei/carton	340x485	15000
23	P.668	ZIFFER SANDOR	<i>Peisaj din Baia Mare</i>	Ulei/pânză	610x780	2200
24	P.692	ERNŐ TIBOR	<i>Malul Mării Negre</i>	Ulei/carton	488x695	1000
25	P.722	J. KLEIN	<i>Peisaj din Baia Mare</i>	Ulei/pânză	555x630	1000
26	P.905	ERNŐ TIBOR	<i>Casă țărănească</i>	Ulei/carton	455x650	1000
27	P.922	IOSIF R.	<i>Iarna la munte</i>	Ulei/carton	490x680	1000
28	P.979	DAVID JÁNDI	<i>Nud în atelier</i>	Ulei/pânză	840x610	1000
29	P.251	IOSIF ISER	<i>Familie de tătari</i>	Ulei/carton	472x555	6000
30	P.252	IOSIF ISER	<i>La marginea Bucureștiului</i>	Ulei/pânză	602x706	6000

31	P.253	IOSIF ISER	<i>Odaliscă</i>	Ulei/pânză	504x613	6000
32	P.254	IOSIF ISER	<i>În balcon</i>	Ulei/carton	500x360	6000
33	P.255	IOSIF ISER	<i>Compoziție cu două femei</i>	Ulei/carton	440x380	6000
34	P.509	IOSIF ISER	<i>Nud</i>	Ulei/pânză	815x646	6000
35	P.716	IOSIF ISER	<i>Femei la târg</i>	Ulei/carton	460x545	6000
36	Gr.652	ERNEST GRÜNBAUM	<i>Muncitor cu roaba</i>	Acuarelă/hârtie	78x110	400
37	Gr.653	ERNEST GRÜNBAUM	<i>Chelner</i>	Acuarelă/hârtie	78x110	400
38	Gr.658	LEON ALEX	<i>Strigatul</i>	Litografie/carton	210x170	300
39	Gr.678	BARÁT MÓRIC	<i>Portret de bărbat</i>	Acvaforte	115x73	300
40	Gr.679	BARÁT MÓRIC	<i>Separeul</i>	Tempera	290x198	400
41	Gr.1139	LEON ALEX	<i>Cuplu</i>	Tempera/hârtie	327x155	300
42	Gr.1152	LEON ALEX	<i>Trec anii</i>	Cărbune/hârtie	280x210	300
43	Gr.1161	LEON ALEX	<i>Coșmarul războiului</i>	Cărbune/hârtie	270x200	300
44	Gr.1229	ERNEST GRÜNBAUM	<i>Halterofil</i>	Gravură colorată	120x90	300
45	Gr.1230	ERNEST GRÜNBAUM	<i>Bunicul și nepotul</i>	Gravură colorată	120x90	300
46	Gr.1244	LEON ALEX	<i>Colivia</i>	Desen în tuș	265x215	300
47	Gr.1252	LEON ALEX	<i>Front liniștit</i>	Desen în cărbune	245x190	300
48	Gr.1266	LEON ALEX	<i>Lupul</i>	Desen în cărbune	275x220	300
49	Gr.1271	LEON ALEX	<i>Cizma fascistă</i>	Desen în cărbune	268x225	300

50	Gr.1275	LEON ALEX	<i>Strada la țară</i>	Desen în cărbune	165x155	300
51	Gr.1278	LEON ALEX	<i>Orașul</i>	Desen în cărbune	295x190	300
52	Gr.1286	ERNEST GRÜNBAUM	<i>Natură statică</i>	Acuarelă/ hârtie	163x232	400
53	Gr.1287	ERNEST GRÜNBAUM	<i>Țăranul</i>	Acuarelă/ hârtie	120x88	400
54	Gr.1288	ERNEST GRÜNBAUM	<i>Chefliul</i>	Acuarelă/ hârtie	88x120	400
55	Gr.1289	ERNEST GRÜNBAUM	<i>La piață</i>	Acuarelă/ hârtie	120x88	400
56	Gr.1290	ERNEST GRÜNBAUM	<i>Conversație</i>	Acuarelă/ hârtie	120x88	400
57	Gr.1344	ERNEST GRÜNBAUM	<i>Chefliul</i>	Tuș colorat	122x90	400
58	Gr.1381	ERNEST GRÜNBAUM	<i>Peisaj</i>	Acuarelă/ hârtie	104x68	400
59	Gr.1382	ERNEST GRÜNBAUM	<i>Peisaj cu case</i>	Acuarelă/ hârtie	104x68	400
60	Gr.1394	DAVID JÁNDI	<i>Petrecerea</i>	Pastel/hârtie	455x600	800
61	Gr.1395	DAVID JÁNDI	<i>Case cu acoperiș albastru</i>	Pastel/hârtie	300x475	800
62	Gr.1482	DAVID JÁNDI	<i>Nuduri</i>	Acuarelă	214x265	500
63	Gr.1535	LEON ALEX	<i>Coșmarul</i>	Cărbune/ hârtie	271x250	300
64	Gr.1562	LEON ALEX	<i>Autoportret</i>	Cărbune/ hârtie	265x203	300
65	Gr.1810	ERNEST GRÜNBAUM	<i>Peisaj</i>	Acuarelă/ hârtie	120x90	400
66	Gr.5286	ERNEST GRÜNBAUM	<i>Cerșetorul</i>	Acuarelă	86x120	400

TOTAL :	200000 EURO
----------------	-----------------------

Etapă următoare, a doua în ordine cronologică, a constat în întocmirea dosarului în vederea clasării lucrărilor selectate spre a fi expuse. Conținutul dosarului acțiunii a cuprins: **cererile de clasare** ale lucrărilor, **fișele analitice** de evidență însoțite de **fotografiile** martor, **rapoartele de expertiză**, **fișele standard**, un **tabel cu lucrările** în cauză, precum **fotografii după colile registrelor** de evidență cu pozițiile lucrărilor din documentele de pictură și grafică ale secției³.

Etapă a treia a constat în **asigurarea "de la perete la perete"**⁴ a lucrărilor și din încheierea unui **contract de împrumut** între Muzeul Țării Crișurilor din Oradea și Fundația Casei de Economii din Trento și Rovereto făcută bilingv.

În tot acest timp restauratorul în pictură s-a ocupat de fiecare lucrare în parte: a verificat starea de conservare a ansamblului structural al picturilor. De la caz la caz, dacă se impunea, s-a procedat la curățirea lucrării, la consolidarea, chituiră și integrarea cromatică a zonelor cu uzuri, la înrămarea reglementară și asigurarea cu o barieră antipraf (netex).

Urma o a patra etapă cu referire la completarea documentației. Era necesară întocmirea încă a două dosare ce urmau a fi trimise la Ministerul Culturii. Primul dosar conținea **solicitarea unui aviz de principiu**, ce întrunea următoarele documente: **solicitarea avizului de principiu**, **invitația** venită din partea Fundației Casei de Economii din Trento și Rovereto (tradusă și în limba română), **lista lucrărilor** cu precizarea că au fost clasate sau nu lucrările și **propunerea valorilor/sumelor de asigurare**, **nominalizarea curierului**, **proiectul tematic** și **adresa de susținere**. Al doilea dosar conținea **solicitarea avizului de export temporar**, constând din următoarele acte: **solicitarea avizului de export**, **contractul de împrumut cu anexa** (în limba română și italiană), **solicitarea de derogare** de la prevederile art. 8, alin. 1, HG 518/2004 lit. a – privind semnarea contractului în forma autentică – și lit. b – privind sediul asiguratorului, **polița de asigurare**, **fișele analitice** de evidență, **fișele de conservare**, un rând de **fotografii** ale lucrărilor, o **declarația de litigiu** și **mandatul curierat**.

O nouă etapă, a cincea în ordine, a constat în **obținerea avizului de export temporar** din partea Direcției Județene pentru Cultură Bihor.

După obținerea tuturor actelor ce se impuneau, în bună regulă, se revenea la etapa practică de pregătire a lucrărilor în vederea ambalării spre expunere. În procedura ambalării s-a apelat la următoarele materiale: **folie** cu bule de aer, **cutii de carton**, **bandă adezivă** pentru lipit.

Întreg procesul pregătirii în vederea realizării expoziției a fost urmat de fazele transportului și a montării lucrărilor pe simeze.

³ Institutul Național al Patrimoniului, <http://www.cimec.ro/Metodologice/Formulare-Evidenta-Clasarea-Pat-Mobil.html>

⁴ *** *NORME METODOLOGICE din 7 aprilie 2004 privind exportul definitiv sau temporar al bunurilor culturale mobile*, Art.2.g. *Contractul prin care un bun cultural împrumutat este asigurat împotriva tuturor riscurilor; pe toată perioada în care se află împrumutat până la revenirea la instituția destinatară.*

La 27 ianuarie 2015, de Ziua Internațională a Holocaustului Muzeul Țării Crișurilor din Oradea a vernisat în Trento (Italia) expoziția dedicată memoriei artiștilor plastici evrei, ale căror destine, multe tragice dintre ele s-au legat de orașul Oradea unde au trăit și/sau au creat și a căror opere fac parte, la loc de cinste, din colecția Secției de Artă a instituției de cultură orădene.

Printre semnatarii celor 66 de lucrări de pictură și grafică expuse la Trento s-au numărat Victor Brauner (1903-1966), Marcel Iancu (1895-1984), Max Hermann Maxy (1895-1971), Iosif Iser (1881-1958), Iosif Rosenbluth (1894-1975), Ziffer Sándor (1880-1962), Fleischer Miklós (1894-1958), Fux Paul (1922-2011), care au supraviețuit dramei Holocaustului, alături de care au fost expuse tablouri ale lui Tibor Ernő (1885-1945), Jándi Dávid (1893-1944), Klein József (1896-1945), Barát Móric (1880-1945), Leon Alex (1907-1944) și nu în ultimul rând Grünbaum Ernő (1908-1945), aceștia din urmă victime ale atrocităților din lagărele de exterminare naziste⁵.

Operele lor fac parte din patrimoniul național românesc dar și de cel universal.

Asupra paternității artiștilor și a operelor lăsate posterității de către ei date fiind condițiile istorice în care au trăit, își manifestă aprecierea deosebită și alte state precum Izraelul și Ungaria.

Materialul de mai sus face parte dintr-un ciclu de articole publicate în ultimii ani de către semnatarii rândurilor de față și au intenția de a semna și sensibiliza publicul iubitor de artă asupra bogatelor activități neîntrerupte desfășurate de către instituția orădeană, într-un moment de aparentă stagnare, datorată unor motive independente de muzeu, a activității expoziționale a prestigioasei instituții culturale orădene. Acest articol are scopul de a semna toate demersurile la pregătirea și organizarea unei expoziții în străinătate.

---

⁵ Eveniment expozițional de excepție, în revista Muzeul Țării Crișurilor, nr.16, ianuarie-februarie 2015; Artiștii mai sus enumerați, pe parcursul timpului, au făcut obiectul unor studii de specialitate, din care amintim: Aurel Roșu, Pictorul Tibor Ernő, în Biharea V, Oradea, 1978, p.247-257; Idem, Contribuții la cunoașterea vieții cultural-artistice din Oradea în perioada interbelică, în Biharea X, Oradea, 1982, p.327-334; Mircea Țoca, Artiști orădeni, Ed. Meridiane, București, 1983, passim; Maria Zintz, Artiștii plastici din nordul Transilvaniei, victimele ale Holocaustului, Editura Arca, Oradea, 2007; Vasile Sarca, O jumătate de secol de viață artistică și muzeografie la Oradea, teză de doctorat, coordonator științific prof.univ.dr.Sever Dumitrașcu, manuscris, Oradea, 2011, p.220-241.

Foto. 1. Vernisajul expoziției ”De la normalitate la oroare. Artiști plastici evrei din Oradea și drama Holocaustului. Colecția Secției de Artă a Muzeului Țării Crișurilor din Oradea – la stânga, Aurel Chiriac, Directorul Muzeului Țării Crișurilor, alături de George Gabriel Bologan, consulul general al României în Italia, Maurizio Passerotti, consulul onorific al României din Trentino Alto Adige, Mariano Marroni și Michele Iori, directorul general respectiv președintele Fundației ”Caritro”.

Foto.2. Foto vernisaj

Foto.3. Leon Alex, Strigătul, inv.GR.658

Foto.4. Tibor Ernő, Peisaj din Oradea, inv. P.171

Foto.5. Jándi Dávid, Peisaj, inv. P.522

Foto.6. Klein József, Peisaj din Baia Mare, inv. P.722

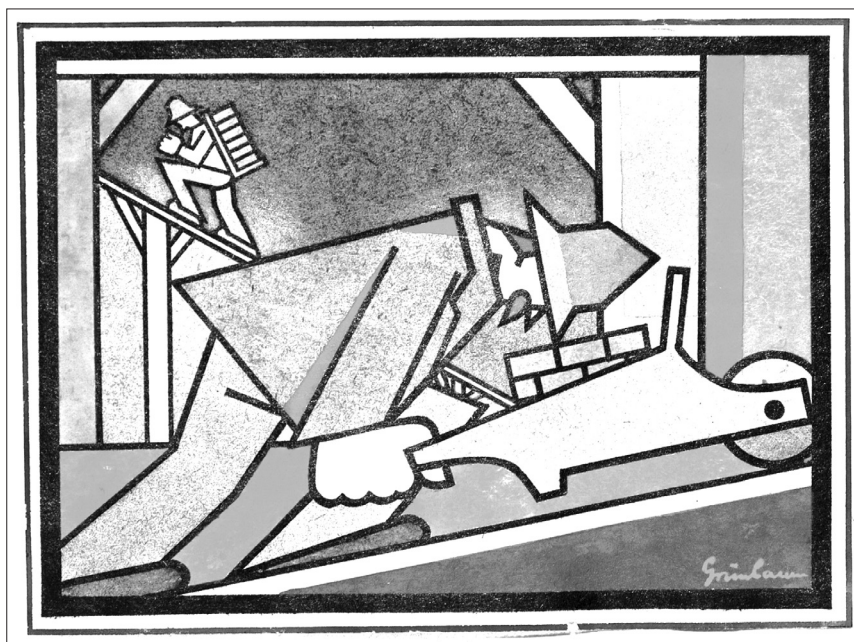

Foto.7. Grünbaum Ernő, Muncitor cu roaba, inv. GR.652

Foto.8. Barát Mór, Separeul, inv. GR.679

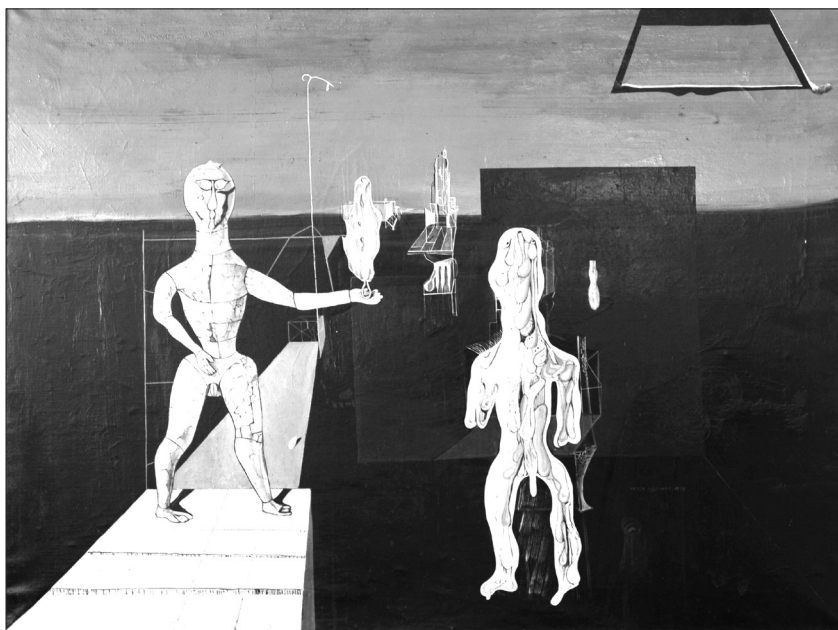

Foto. 9. Victor Brauner, Flacăra albastră, inv.P.857

Foto. 10. M.H Maxy, Compoziție - Muncitori și țărani, inv. P.298

Foto.11. Marcel Iancu, Peisaj marin, inv. P.567

Foto.12. Iosif Iser, În balcon, inv. P.254

Foto.13. Iosif R, Iarna, inv. P.337

Foto.14. Ziffer Sándor, Iarna pe ulița minerilor, inv. P.183

Foto.15. Nicolae Fleischer, Variete (Europa), inv. P.561

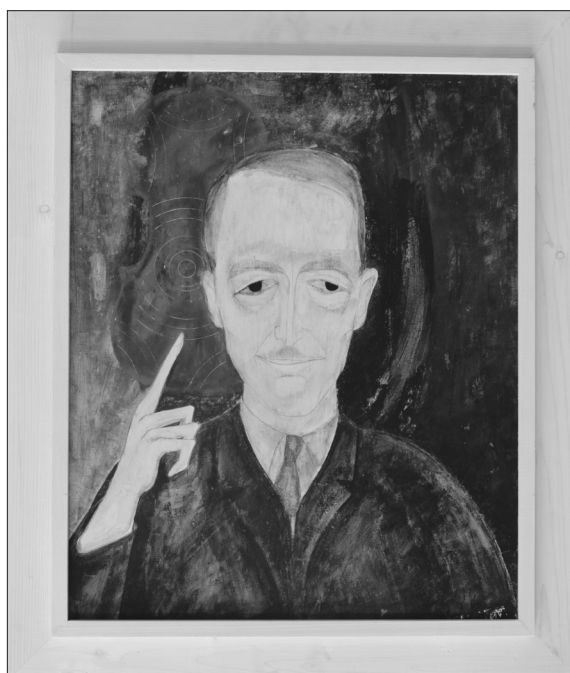

Foto.16. Fux Paul, Portretul constructorului de viori, inv. P.452